

Hyvät kauppatavat ja kohtuulliset sopimusehdot

Tänä syksynä on julkisuudessa keskusteltu paljon elintarvikeketjun toimijoiden välisistä kauppatavoista ja sopimusehdoista. Esitettyjen näkemysten sisältö on riippunut siitä, mistä suunnasta kukin on asioita katsonut.

Sekä maa- ja metsätalousministeriön (MMM) että Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton (MTK) tavoitteena on tuottajien aseman vahvistaminen elintarvikeketjussa. MMM:ssä valmistellaan lakia, joka sallisi tuottajaorganisaatioille oikeuden tehdä yhteistyötä markkinoinnissa ja tuotannon rajoittamisessa ja joka siten mahdollistaisi tuottajille myös eräänlaisten kartellien perustamisen. MTK:n puheenjohtaja **Juha Marttila** taas on vaatinut, että Suomessa tulisi ottaa käyttöön samanlainen vähittäiskaupan toimintaa valvova valtiollinen asiamies kuin Britanniassa jo on, ja jonka tehtävänä olisi pitää huolta, että "reilun kaupan pelisääntöjä" noudatetaan elintarvikeketjun eri toimijoiden välisissä neuvotteluissa (Helsingin Sanomat 6.10.2010). Näiden ehdotusten taustalla on yleisesti tunnettu tosiseikka siitä, että päivittäistavara-kaupan asema elintarvikeketjun toimijoiden joukossa on erittäin vahva muiden elintarvikeketjun toimijoiden asemaan verrattuna.

Elintarviketeollisuusliitto ry on tämän vuoden alkupuolella julkaissut elintarvikealan yleiset sopimusehdot. Näiden sopimusehtojen yhtenä tavoitteena on, että niistä olisi elintarviketeollisuudessa toimiville yrityksille apua erilaisissa sopimusneuvotteluissa. Sopimusehtojen tavoitteena on myös se, että yritykset kiinnittäisivät yleisemminkin huomiota siihen, että ostajan ja myyjän välisissä tavarakaupan sopimuksissa ei ole yksipuolisia ehtoja ja että sopimukset ovat muutoinkin hyvän tavan mukaisia ja kohtuullisia.

Myös erilaisia mielipidekirjoituksia on riittänyt. Euroopan parlamentin jäsen **Carl Haglund** on kirjoittanut mm. terveen kilpailun tarpeesta ja todennut, että elintarvikeketjussa eri osapuolilla on hyvin eritasoinen neuvotteluvoima, mikä voi johtaa hyvän kauppatavan vastaisiin käytäntöihin (Maaseudun Tulevaisuus 27.9.2010). Professori **Jyrki Niemi** on todennut, että "kauppaketjut pystyvät kilpailuttamaan kotimaista elintarviketeollisuutta tehokkaasti sekä keskenään että ulkomaisten yritysten kanssa. Yksittäisenkin kauppaketjun suuri markkinaosuus ja neuvotteluvoima ovat

tehneet elintarvikeketjuun varsin nöyriksi" (Kehittyvä Elintarvike 3/2010). Ehkä kovimman kommentin on kuitenkin esittänyt Keski-Suomen Luomun puheenjohtaja **Kari Valkonen** kirjoittamalla mm. siitä, miten pörssihenkiset liituroimat miehet eräässä kauppaketjussa toivat mukanaan uudenlaisen neuvottelukulttuurin: kiristämisen ja uhkailun (Maaseudun Tulevaisuus 10.9.2010).

Erilaisia suunnitelmia ja mielipiteitä siis riittää, mutta kaikki eivät näistä suunnitelmista ole samaa mieltä. Esimerkiksi Päivittäistavara-kauppa ry:n toimitusjohtajan **Osmo Laineen** mukaan mitään MMM:n tai MTK:n esittämiä uudistuksia ja valvojaorganisaatioita ei tarvita, koska kilpailu kaupan alalla toimii hyvin ja koska kaupan neuvotteluasema ei ole mitenkään suhteettoman vahva (Maaseudun Tulevaisuus 4.10.2010).

Näyttää siltä, että myöskään Kilpailuvirasto ei ole nähnyt ongelmia näihin asioihin liittyen. Toivottavasti asia ei ole kuitenkaan niin, että Kilpailuvirastolle riittää, että elintarvikkeet ovat kuluttajille mahdollisimman edullisia, tavalla tai toisella. Yhden "ongelma-kohtan" Kilpailuvirasto on tähän mennessä elintarvikealalla kuitenkin löytänyt. Kilpailuvirastossa on ryhdytty miettimään syyllistykö Suomen Leipuriliitto ry kenties kilpailulainsäädännön rikkomiseen, kun Leipuriliitto laittoi elokuussa julkisuuteen tiedotteen, jossa se kertoi, että leipomoalalla on hinnankorotuspaineita ja leipomotuotteiden hinnat voivat tämän johdosta nousta. Tältä osin en voi olla toteamatta, että Kilpailuviraston päättäjätkin ovat kuluttajia, ja kuluttajat haluavat useimmiten halpoja tuotteita.

Mitä tulee MTK:n ehdotukseen päivittäistavara-kaupan toimintaa valvovasta organisaatiosta ja MMM:n ehdottamasta ns. kartellilaista, niin niiden osalta on todettava seuraavaa: MTK:n ehdottama valvoja-organisaatio kuulostaa jäykältä ja byrokraattiselta järjestelmältä, joka mahdollisesti jäykistäisi entisestään elintarvikeketjun toimivuutta. Toisaalta, jos siinä on keino, jolla elintarvikeketjun eri osapuolten väliset sopimusehdot saadaan kohtuullisiksi, hyvän tavan mukaisiksi ja siten myös yksipuoliset sopimusehdot ja/tai sopimusehtojen yksipuoliset muutokset saadaan estetyksi, niin asiaa on kuitenkin syytä harkita. Toivottavasti tämän asian rat-

Päivittäistavara-kaupan asema elintarvikeketjun toimijoiden joukossa on erittäin vahva muiden elintarvikeketjun toimijoiden asemaan verrattuna.

kaisemiseksi löytyy kuitenkin muita keinoja.

Elintarvikealan yritykset ovat ns. kartellilaan liittyen hyvin hankalassa tilanteessa, jos "toisella puolella" on kartelleihin toimintansa perustava tuottajajärjestö ja "toisella puolella" taas vahvaa neuvotteluvoimaa ja erilaista kilpailutusta käyttävä päivittäistavara-kauppa. Yhtälö ei toimi, jos teollisuuden pitäisi maksaa kartellituottajille korkeampaa hintaa raaka-aineista, mutta samanaikaisesti teollisuuden pitäisi myydä halpoja tuotteita vahvaa neuvotteluvoimaa käyttävälle päivittäistavara-kaupalle, jotta kauppa pystyisi myymään tuotteita edullisesti kuluttajille ottaen kuitenkin siitä välistä itselleen sopivaksi katsomansa "siivun". Tästä huolimatta teollisuuden pitäisi työllistää mahdollisimman paljon ihmisiä ja maksaa heille myös kohtuullista palkkaa. Yhtälö on pikemminkin täysin kestämaton.

Mika Väyrynen

Mika Väyrynen

